

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ РУХ НА ДРОГОБИЧЧИНІ У 20 – 50-Х РР. ХХ СТ.: УКРАЇНСЬКИЙ ДИСКУРС

Український націоналізм посів вагоме місце у вітчизняній історії ХХ ст., а його історична спадщина має неабиякий вплив на сучасний процес національної ідентифікації українців. Тому не дивно, що цей суспільно-політичний феномен перебував і продовжує перебувати в центрі наукових зацікавлень істориків та представників інших соціогуманітарних наук. Однією з особливостей українознавчих студій є нахил до мікроісторії націоналістичного руху, його регіональної специфіки. Зокрема, представники української діаспори й дослідники материкової України написали десятки праць про діяльність ОУН і УПА на Дрогобиччині. Очевидним є й те, що нині спостерігається великий дисбаланс між кількістю публікацій з означеної проблематики та їх історіографічним осмисленням. Стан дослідження руху українських націоналістів у зазначеному регіоні частково відображено у працях В. Ільницького, які є об'єктом аналізу у цій розвідці. Тому метою статті є узагальнити історіографічні джерела, що містять знання про розвиток українського націоналізму на Дрогобиччині у 20–50-х рр. ХХ ст., з'ясувати ступінь вивчення проблеми, виділити малодосліджені і не вивчені питання.

Зацікавлення дослідників з української діаспори проблемою діяльності націоналістичних структур на Дрогобиччині було не випадковим. Як справедливо зауважив відомий історик і публіцист З. Книш, Дрогобицьке Підгір'я вже наприкінці 1920-х – початку 1930-х рр. висунулося у визвольному русі на одне з перших місць і “видало з себе чимало видатних діячів націоналістичного підпілля”¹. Ілюстрацією масштабів цього руху є, зокрема, статистика арештів і судових процесів над членами УВО й ОУН. Так, за даними П. Мірчука, з 1929 до 1934 р. жертвами польського поліцейського терору в Дрогобицькому повіті стали понад 70 осіб². Лише 4 вересня 1931 р. заарештовано 36 мешканців Борислава у зв'язку з гучними акціями ОУН у Трускавці³.

Зі статті В. Тустанівського⁴ стає зрозумілим, що після поразки визвольних змагань українців на початку ХХ ст. боротьба проти польської окупаційної влади в Дрогобицько-Бориславському басейні не припинялася. Свідченням цього є той факт, що на початку 20-х рр. у Бориславі діяла бойова “п'ятірка” УВО. Перерахувавши політичні і бойові акції боївки, автор, на жаль, не встановив її персонального складу. Детальніше він аналізує діяльність місцевої організації ОУН, очолюваної З. Коссаком. Заслуговує на схвалення персоніфікація дослідником складу дрогобицької “п'ятірки” (щоправда, йому, як й іншим дослідникам, не вдалося уособити бойовика на кличку “Оса”). В. Тустанівський слушно зауважив, що найбільша активність націоналістичного підпілля Дрогобицького регіону припала на 1931 р. Саме тоді були здійснені напади на польський “Банк Людови” в Бориславі і пошту в Трускавці, а також вбивство таємного агента поліції Я. Букси і відомого польського політичного діяча Т. Голувка⁵.

Експропріаційний напад на пошту в Трускавці детально описав З. Книш⁶. Дії учасників “ексу” М. Гнатіва, М. Біласа, Д. Данилишина та інших автор охарактеризував винятково позитивно. Наступна гучна справа націоналістів – убивство Т. Голувка – висвітлена в іншій, більш об’ємній (понад 650 сторінок тексту) праці З. Книша⁷. Тут автор вже розглядає акцію бойовиків крізь призму дотримання військової дисципліни і структурної ієрархії націоналістичної організації. Через те він намагався відшукати відповідь на питання: з чиєї ініціативи було вчинено замах і які мотиви вбивства посла польського сейму? Ретельно вивчивши спогади керівника трускавецької боївки М. Гнатіва⁸, З. Книш дійшов висновку, що “атентат” на Голувка здійснила місцева група ОУН із власного почину, без погодження з вищим керівництвом Організації.

В іншому світлі подав суть цієї справи П. Мірчук. Не назвавши джерела інформації, він твердив, що замах планувала й організувала тодішня Крайова ексекютива ОУН, точніше – три її члени: І. Габрусевич, Р. Шухевич і З. Коссака. Крім того, автор писав, що згодом голова Проводу українських націоналістів (ПУН) Є. Коновалець “апробував атентат і беззастережно перебрав його на відповідальність ОУН”⁹. Цей сюжет майже без змін використав у своїй праці В. Тустанівський¹⁰. З П. Мірчуком категорично не погоджувався З. Книш, за даними якого Крайовим провідником у тому часі був Р. Сушко, а не І. Габрусевич і, крім того, відсутні будь-які документальні відомості про схвалення Коновальцем замаху на Голувка. “Тодішній голова ПУН, – писав автор, – допустив тільки можливість у своєму комунікаті представникам ОУН на чужині, що цей атентат могли самочинно виконати низові члени ОУН з помсти за «паціфікацію»”¹¹. Із Книшем повністю солідарний О. Бойдуник, який, до того ж, звернув увагу на не зовсім виразну участь З. Коссака в теракті¹².

У зарубіжній українській історіографії існує ще один, але менше поширений погляд на досліджуване питання. 1968 р. на шпальтах газети “Америка” з низкою статей під назвою “Процес Голуфка в Самборі (причинки до історії українського підпілля в ОУН)” виступив Ю. Рабій – колишній захисник націоналістів на т. зв. “самбірському процесі” у зв’язку з нападом на пошту в Трускавці. В одній із них він писав: “Убивство Голуфка було огидним політичним мордом, уплянованим чужими руками, ворожими українському загалові, до якого вжито поліційних агентів-провокаторів, а виконавцями цього вбивства були спровоковані несвідомі того чину бойовики ОУН, як Білас чи Данилишин, чи хто інший, але в кожному разі не Організація Українських Націоналістів, яка від того морду відпекалася”¹³. На підтримку тези про польську провокацію у вбивстві Голувка виступив відомий у минулому український діяч І. Кедрин-Рудницький¹⁴.

П. Мірчук у черговий раз спробував спростувати подібні твердження, але йому забракло переконливих доказів. Історик обґрунтував причину теракту революційною доцільністю. Тобто, Голувка треба було покарати смертю, щоб “відстрашити” інших від співпраці з поляками¹⁵.

Предметом підвищеної уваги істориків з діаспори стала діяльність ОУН і УПА на Дрогобиччині у 1940 – 1950-х рр. Дослідники показали процес структурної переорганізації українського підпілля. З’ясовано, наприклад, що з утворенням Дрогобичської області як адміністративної одиниці була створена також підпільна область ОУН, яка ділилась на 19 районів; останні, у свою чергу, спиралися на понад 200 станиць (станом на літо 1944 р.); перші військові відділи під назвою Українська народна самооборона (УНС) були організовані влітку 1943 р.; на теренах області в складі УПА – Захід створено 5-й військовий округ “Маківка” (ВО – 5 “Маківка”), який був по-

ділений на п'ять тактичних відтинків (ТВ); чергова реорганізація структури УПА призвела до об'єднання станиць у самооборонні кушові відділи – СКВ; на початку 1945 р. на території Дрогобицької області їх було 75¹⁶.

Зроблено спробу встановити чисельність українського підпілля. За даними В. Тустанівського і Л. Шанковського, влітку 1944 р. на Дрогобиччині нараховувалося 4340 озброєних вояків УПА та підпільників ОУН¹⁷. Будь-які відомості за наступні роки в історичній літературі відсутні.

Динаміку боротьби ОУН і УПА за незалежність Української держави розкривають у своїх спогадах учасники визвольного руху на Дрогобиччині. Наприклад, багатими на фактичний матеріал є звіти командира 24-го тактичного відтинку С. Стебельського (“Хріна”), опубліковані у 18-у томі “Літопису УПА”. Вони відтворюють діяльність п'ятох сотень Дрогобицького ТВ у 1947 – 1948 рр. і частково поза межами цього часу. Додатково тут опубліковано представлення до відзначення 79 вояків цих сотень. Майже кожна номінація подає деталі бойового героїзму¹⁸.

Представники наукових кіл української діаспори увіковічили засобом друкованого слова окремих діячів націоналістичного руху на Дрогобиччині. 1968 р. в Торонто вийшла книга спогадів про З. Коссака та його соратників по боротьбі – С. Охримо-вича і М. Тураша¹⁹. Згодом опубліковано низку статей на цю тему²⁰. Зауважимо, що автори в основному звернули увагу на аналіз публіцистичної спадщини Коссака і показ його боротьби за незалежність Карпатської України. На жаль, підпільно-революційна діяльність провідника ОУН на Дрогобиччині висвітлена побіжно. Остання заувага значною мірою стосується і праць про М. Тураша, який займався у цьому регіоні близько десяти років активною політичною діяльністю, а в 1939 р. став Крайовим провідником ОУН.

Про вихідців із Трускавця В. Біласа і Д. Данилишина написані спеціальні роботи З. Книша²¹, О. Марітчака²², Д. Чайковського²³, а також великий сюжет у “Нарисі історії ОУН” П. Мірчука²⁴. Дослідники висвітлили найяскравіші епізоди короткого, але героїчного життя бойовиків ОУН. Поодинокі і невеликі за обсягом статті присвячено підпільно-революційній діяльності В. Тимчія-Лопатинського, О. Гасина, Ю. Головінського, М. Смоли²⁵.

Вагомий внесок в “оживлення” історії праворадикального руху зробив відомий громадський, політичний і військовий діяч, адвокат С. Шухевич. У книзі “Моє життя. Спогади”, що побачила світ після його смерті (1991), він здійснив спробу вийти на колективний портрет націоналістичного підпілля. Великою мірою йому вдалося досягти поставленої мети. Цьому сприяв не тільки письменницький таланти, а й багатий досвід адвокатської практики автора (у 1920 – 1930-х рр. виступав захисником під час політичних процесів над активістами українського визвольного руху в Галичині і Волині, зокрема С. Федаком, Д. Данилишином та В. Біласом, учасниками Львівського процесу ОУН)²⁶.

Після проголошення незалежності України аналізована проблема набула більш наукового історичного інтересу. Доступ учених до заборонених раніше архівних документів, передовсім тих, що знаходяться в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ), дав їм змогу створити низку оригінальних праць про діяльність націоналістичного підпілля у 1940 – 1950-х рр. У числі перших фахову статтю написав В. Мороз, у якій показав внутрішню будову, основні напрями і результати роботи референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині²⁷. Історик з'ясував: на теренах краю діяло понад десять підпільних друкарень, не враховуючи передру-

ків на машинках, а діяльність цієї ідеологічної структури могла тривати до 1952 р.²⁸. Перу цього ж автора належить вартісна розвідка про діяльність Української народної самооборони на терені Дрогобицької області у 1943 р.²⁹. Тепер достеменно відомо, що ініціатором утворення у травні 1943 р. відділу самооборони біля села Либохора був підпільник Роман Билень, а командиром цієї сотні УНС (першої на Дрогобиччині) став Богдан Вільшинський-“Орел”, військовий референт обласного проводу ОУН³⁰. В. Мороз погоджується з думкою відомого історика та етнографа Г. Дем’яна, що перший бій Української народної самооборони з гітлерівцями відбувся у ніч з 7 на 8 липня 1943 р. саме на Дрогобиччині – біля села Святослав, що неподалік містечка Сколе. Для порівняння: перший бій УНС на Станиславівщині зафіксовано 14 серпня того ж року³¹.

Питання протидії радянської влади визвольному рухові на Дрогобиччині порушено істориками Львова і Дрогобича³². Зокрема, доведено, що радянський режим вдався в основному до силових методів боротьби з ОУН та УПА: масштабних військових акцій, “закриття” населених пунктів агентурною сіткою, влаштування “засад-секретів”, шантажу репресіями над сім’ями учасників підпілля, залякування стратами через повішання тощо.

Вагоміший доробок у молодих дрогобицьких учених В. Ільницького та М. Галіва. Так, перший автор у кандидатській дисертації³³ та монографії 2009 р.³⁴ з’ясував: Дрогобицька округа ОУН у складі Карпатського краю створена внаслідок реорганізації націоналістичного підпілля (листопад 1944 р. – весна 1945 р.); структура округи відповідала структурі, прийнятій у підпіллі ОУН; із змінами пріоритетів та можливостей структура підпілля адаптувалася до нових умов, вона спрощувалася, штат референтур скорочувався, передовсім, у низових ланках, а деякі з них фактично припинили існування (військова, господарська, організаційна, Українського червоного хреста), що частково вирішувало проблему браку кадрів. Автор показав, що адміністративно-територіальний устрій округи зазнавав протягом її існування окремих змін, зумовлених намаганням налагодити оптимальну взаємодію між керівними і низовими ланками; ОУН вибудувала чітку структуру, на основі якої здійснювала свою діяльність.

Дослідник фахово дослідив кадрове наповнення структурних підрозділів Дрогобицької округи ОУН. Воно, на думку історика, хоч і не забезпечувало повною мірою вимог інструкцій керівництва, але було достатнім для виконання поставлених завдань; проблему кадрів вирішували організація вишкোলів, демобілізація відділів УПА, перехід на Дрогобиччину у 1947 р. підпільників із Закерзоння, суміщення посад та ротація кадрів. Установлено, що протягом 1945 – 1952 рр. керівні посади провідників та референтів в окружному і надрайонних проводах займала 81 особа. Більшість з них були місцевими, віком до 35 років, причому мали стаж в ОУН не менше 5 років; не менше половини мали повну середню освіту, з яких 9 осіб здобули вищу освіту. Підраховано, що протягом 1945 р. у Дрогобицькій окрузі ОУН перебувало приблизно 3 тис. націоналістів. Найбільших втрат підпілля зазнало у 1946 р., його чисельність скоротилася практично наполовину. Уже наприкінці 1940-х рр. кількість підпільників становила декілька сотень. На завершальному етапі боротьби чисельність підпільників Дрогобицької округи, у порівнянні з іншими, зменшилася в декілька разів.

В. Ільницький довів, що основними напрямками діяльності підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН були збройний та пропагандистський. На час другого приходу ра-

дяньської влади у Дрогобицькій окрузі ОУН уже був сформований апарат для розгортання бойової діяльності, а збройні дії підпілля тут, крім відділів УПА, здійснювали самооборонні кущові відділи та боївки Служби безпеки (СБ) ОУН, які тісно взаємодіяли з іншими функціональними структурами ОУН, зокрема референтурою пропаганди; напрямками збройної боротьби було знищення адміністративних, військових та господарських об'єктів, ліквідація представників радянської адміністрації та осіб, які з нею співпрацювали. Досліджено, що протягом дев'яти повоєнних років підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН провело понад три тисячі збройних акцій. Заслугою автора є поглиблене вивчення пропагандистської діяльності підпілля ОУН, яка у Дрогобицькій окрузі мала значні досягнення і адресувалася конкретним соціальним групам. Слушним є висновок, що у міру зменшення чисельності збройних акцій пропаганда почала становити вагомішу частину визвольної боротьби, а коли поразка національно-визвольного руху стала очевидною, вона спрямовувалася на перспективу³⁵.

В. Ільницький також уніс новизну у вивчення питання про форми і методи боротьби комуністичного режиму проти підпілля. За підрахунками автора, у Дрогобицькій окрузі перебувало понад 20 тис. осіб у різних військових формуваннях репресивно-каральних органів, які, використовуючи цілий комплекс засобів (у т. ч. й тих, що були заборонені міжнародними конвенціями), на території Дрогобицької округи проводили широкомасштабну збройну та ідеологічно-пропагандистську боротьбу проти націоналістів. Піком протистояння дослідник вважає урядові виборчі кампанії до Верховних Рад СРСР та УРСР, у ході яких підпілля було завдано найбільшого удару³⁶.

М. Галів зібрав і по-науковому осмислив різномірний джерельний матеріал про бойовий шлях сотні УПА “Булава”³⁷. В її історії автор простежив три періоди: 1) 1943/44 – середина 1945 рр. – виникнення, вишкіл, розвиток сотні, набуття першого бойового досвіду; 2) серпень 1945 – травень 1947 рр. – діяльність на Лемківщині, головним епізодами якої стали два рейди до Словаччини та десятки боїв із польськими військами; 3) травень 1947 – березень 1948 рр. – реорганізація сотні, зменшення її чисельності, масштабів бойових дій і, зрештою, загибель її решток у бою з емгебістами. Пік чисельного зростання сотні “Булава” припав на серпень 1944 р., коли вона нараховувала 180 старшин і стрільців, а пік бойової активності – на “лемківський період” (особливо на першу половину 1946 р.). З'ясовано, що останній бій відділу 92 “Булава” відбувся 4 березня 1948 р. в присілку села Гординя Закуття (неподалік села Корналовичі).

Ще 2002 р. науковець-початківець Л. Мисів на сучасній джерельній базі зробив вдалу спробу висвітлити діяльність збройного підпілля ОУН та військових формувань УПА на Дрогобиччині протягом 1945 – 1946 рр.³⁸ Чергова публікація В. Ільницького³⁹ поглиблює напрацювання його попередника. Зокрема, до позитиву зараховуємо уведення до наукового обігу матеріалів ГДА СБУ й детальне відтворення на цій основі структури повстанських формувань.

В. Ільницький та М. Галів продовжили започатковану представниками української діаспори традицію вивчення національно-визвольного руху на Дрогобиччині засобом біографічного жанру. Так, перший автор уперше подав різнопланову достовірну інформацію про керівний склад Крайового проводу ОУН Карпатського краю, у т. ч. і Дрогобицького району⁴⁰. Вивчаючи діяльність Служби безпеки ОУН, В. Ільницький вніс новий струмінь до попередніх знань⁴¹ (здобутих зі спогадів учасників і очевидців

подій) про легендарного командира спецбоївки УПА Романа Різняка (Макомацького). Приміром, історик з'ясував таке: підрозділ Макомацького налічував 8 – 10 осіб (при цьому персоніфікував багатьох із них) і діяв на теренах Дрогобича, Борислава, Трускавця та частини сіл Дрогобицького району – Модричі, Солець, Колпець, Стебник, Станеля, Доброгостів; від січня 1946 до липня 1948 рр. боївка здійснила 23 акції, під час яких було ліквідовано 66 ворогів. Привертає увагу читача й документальна розповідь про чекістську спецоперацію щодо ліквідації Макомацького⁴².

Наслідком тісної співпраці двох згаданих дрогобицьких істориків став вихід у світ книжки, присвяченої життєвому та бойовому шляху провідника Дублянського районного проводу ОУН Михайла Харіва-“Шугая”⁴³. Це – друге, доповнене новими архівними матеріалами видання брошури, що вийшла друком 2008 р.⁴⁴. Найціннішим джерелом інформації про історичного персонажа став віднайдений В. Ільницьким у ГДА СБУ повстанський нарис “Спомини про друга Шугая”, підписаний псевдонімом “Шрам”. На думку дослідників, автором цього нарису був Прокіп Харів – близький родич і побратим М. Харіва. Книжка корисна й тим, що містить низку документальних джерел (матеріали радянських спецорганів, компартійних структур, СБ ОУН, спогади очевидців), фотографії М. Харіва і його соратників.

В. Ільницький та М. Галів успішно зарекомендували себе і на ниві практичної археографії. Один із їхніх едиційних проєктів⁴⁵ містить 42 документи українського підпілля, які розкривають структуру та діяльність СБ ОУН на Дрогобиччині у 1944 – 1951 рр. Тематично вони згруповані у трьох блоках: 1) структура, кадровий склад та окремі організаційні аспекти Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині; 2) протоколи та повідомлення Служби безпеки ОУН (1944 – 1951 рр.); 3) інформаційно-агентурні матеріали Служби безпеки ОУН. У передмові до збірника укладачі слушно зауважили, що “для історичної науки публікація таких матеріалів дозволяє простежити і дослідити діяльність спеціальних служб у межах однієї округи, надрайону чи району, показати масштаби боротьби українського визвольного руху проти репресивно-каральної системи”⁴⁶. На відміну від окремих вітчизняних дослідників, які вважають діяльність СБ ОУН плямою на всій історії національно-визвольної боротьби, В. Ільницький та М. Галів, не вагаючись, ствердили: “[...] ця референтура в українському визвольному русі відіграла колосальну роль. Протягом десятиліть жорстокої боротьби з найсильнішими у світі репресивно-каральними органами (польськими, німецькими, радянськими) СБ проявила себе на рівні зі світовими спеціальними службами. [...] саме завдяки умілій боротьбі СБ ОУН проти ворожої агентури, провокацій, а також відкритої бойової та пропагандистської діяльності збройна визвольна боротьба українського народу тривала аж до середини 50-х років ХХ століття”⁴⁷.

Варті уваги опубліковані документи СБ ОУН та відділів УПА про антиукраїнські акції поляків (як польських поліцаїв на службі у німців, так і польських підпільників) проти українського мирного населення та націоналістичного підпілля, а також про антипольські акції загонів УПА та боївків ОУН на Дрогобиччині протягом 1943 – 1944 рр.⁴⁸. У вступній статті автори представили україноцентричне бачення причин, перебігу та наслідків українсько-польського міжнаціонального збройного конфлікту часів Другої світової війни. На їхню думку, кульмінація цього протистояння на Дрогобиччині припала на першу половину 1944 р.⁴⁹

Ще один плід творчого тандему В. Ільницького та М. Галіва – збірка спогадів членів Братства ОУН – УПА (передовсім Дрогобицької станиці), членів Спілки політв'язнів України, які у 1940 – 1950-х рр. були активними учасниками національ-

но-визвольної боротьби⁵⁰. Головним джерелом відомостей для цього збірника стали зібрані і систематизовані за допомогою спеціальних анкет матеріали польових досліджень В. Ільницького. Окремі спогади запозичені зі збірника під назвою “Здобудеш...або загинеш...”, укладеного роком раніше Ю. Кишакевичем та М. Галівим⁵¹. Найоб’ємнішими є мемуари Дмитра Хоркавціва, в яких міститься цінна інформація про бій 92-го відділу УПА (сотня “Булава”) з військами НКВС 25/26 червня 1947 р.

Підбиваючи підсумок можна ствердити, що основні контури аналізованої проблеми були окреслені представниками української діаспори. Сучасні дослідники не тільки поглибили напрацювання своїх попередників, а й розширили діапазон наукового пошуку. Найбільшим їхнім досягненням є уведення до наукового обігу численних архівних матеріалів, що посприяло збагаченню наукових історичних знань про структуру і керівний склад Дрогобицької округи ОУН, бойові акції підпілля ОУН та загонів УПА, форми і методи боротьби комуністичного режиму проти українського самостійницького руху. Сьогодні історична наука володіє значно більшою інформацією про учасників національно-визвольної боротьби 40 – 50-х рр. ХХ ст. У вивченні українського націоналістичного руху непорушні позиції посідає національний канон історієписання.

Водночас існують проблеми, які потребують подальших наукових пошуків. Насамперед це стосується діяльності націоналістичних структур на Дрогобиччині у міжвоєнний період ХХ ст. Актуальними є питання про місце й роль Греко-католицької Церкви у військово-політичній, виховній і пропагандистській діяльності ОУН та УПА, взаємини українського повстанського руху з єврейським населенням та українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни на теренах регіону. Можна сподіватися, що надалі все більшої ваги набиратимуть студії з історичної антропології, усної, соціальної, гендерної історії українського визвольного руху, а також комерційні практики.

¹ Книш З. На життя і смерть... (Сторінки з історії Української Військової Організації) / З. Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1980. – С. 87.

² Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1. 1920 – 1939 / [За ред. С. Ленкавського] / П. Мірчук. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. – С. 146–152; 285–289, 412–424.

³ Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1. 1920 – 1939 / [За ред. С. Ленкавського] / П. Мірчук. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. – С. 286–287.

⁴ Тустанівський В. Підпілля в Дрогобиччині / В. Тустанівський // Дрогобиччина – земля Івана Франка / [Голова ред. кол. Л.Луців]. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1973. – Т. 1. – С. 91–107.

⁵ Тустанівський В. Підпілля в Дрогобиччині / В. Тустанівський // Дрогобиччина – земля Івана Франка / [Голова ред. кол. Л.Луців]. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1973. – Т. 1. – С. 96–99.

⁶ Книш З. На життя і смерть... – С. 86–161.

⁷ Книш З. В сутінках зради (убивство Тадеуша Голуфка на тлі зради Романа Барановського) / З. Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1975. – 659 с.

⁸ Книш З. В сутінках зради (убивство Тадеуша Голуфка на тлі зради Романа Барановського) / З. Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1975. – С. 448–466.

⁹ Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 284–285; Його ж. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних / П. Мірчук. – Нью-Йорк–Торонто–Лондон: Товариство кол. Вояків УПА в ЗСА, Канаді і Європі, 1970. – С. 42–44.

- ¹⁰ Тустанівський В. Підпілля в Дрогобиччині... – С. 97.
- ¹¹ Книш З. В сутінках зради... – С. 446.
- ¹² Бойдуник О. Як дійшло до створення ОУН / О. Бойдуник // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен: Видання фундації імені Євгена Коновальця, 1974. – С. 377.
- ¹³ Рабій Ю. Процес Голуфка в Самборі (причинки до історії українського підпілля в ОУН) / Ю. Рабій // Америка (Філадельфія). – 1968. – 27 липня.
- ¹⁴ Кедрин-Рудницький І. Несамовитий процес / І. Кедрин-Рудницький // Календар Українського Народного Союзу за 1962 рік. – Джерзі Сіті, 1962. – С. 148; Його ж. Життя – події – люди. Спомини і коментарі / І. Кедрин-Рудницький. – Нью-Йорк: Видавнича кооператива “Червона Калина”, 1976. – С. 227–230; Його ж. У межах зацікавлення / Іван Кедрин. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1986. – С. 89–94.
- ¹⁵ Мірчук П. Справа вбивства Т. Голуфка / П. Мірчук // Визвольний шлях (Лондон). – 1977. – Кн. 1. – С. 117–124; Кн. 2. – С. 228–239; Кн. 3. – С. 348–359.
- ¹⁶ Шанковський Л. УПА на Стрийщині // Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнятівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини (далі: Стрийщина...) / Наукове Товариство ім. Шевченка / [Редактори: І. Пеленська, К. Баб'як]. – Нью-Йорк–Торонто–Париж–Сідней: Комітет Стрийщини, 1990. – Т. 1. – С. 197 – 203.
- ¹⁷ Тустанівський В. Підпілля в Дрогобиччині... – С. 104; Шанковський Л. УПА на Стрийщині... – С. 202.
- ¹⁸ Звіти Командира Відтинка 24 – “Маківка” // Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто: Вид-во “Літопис УПА”, 1990. – Т. 18: Група УПА “Говерля”. – Кн. 1: Звіти та офіційні публікації. – С. 153–228.
- ¹⁹ Коссак, Охримович, Тураш. – Торонто: Ліга Визволення України, 1968. – 191 с.
- ²⁰ Гладилевич А. Зенон Коссак / А. Гладилевич // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. 1. – С. 680–682; Бажанський М. Зенон Коссак, Михайло Колодзінський і їхні друзі, що загинули за Карпато-Українську державу / М. Бажанський // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1986. – Т. 3. – С. 58–65; Курчак М. Зенон Коссак – гордість дрогобицької землі / М. Курчак // Там само. – С. 51–57; Недзвецька-Климишин О. Мирослав Тураш (спогад) / О. Недзвецька-Климишин // Стрийщина... – С. 244–246.
- ²¹ Книш З. Городок / З. Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1973. – 532 с.
- ²² Марітчак О. Процес проти Біласа й Данилишина / О. Марітчак // Детройтські вісті (Торонто). – 1967. – 28 січня. – С. 3.
- ²³ Білас і Данилишин / Опрацював Данило Чайковський. – Нью-Йорк: Вид-во Організації Оборони Чотирьох Свобід України, 1969. – 276 с.
- ²⁴ Мірчук П. Нарис історії ОУН... – С. 302–321.
- ²⁵ Гладилевич А. Володимир Тимчій-Лопатинський (У тридцятиліття його загину) / А. Гладилевич // Визвольний шлях (Лондон). – 1979. – Кн. 5. – С. 556–565; Його ж. Михайло Смола (1912 – 1934) / А. Гладилевич // Дрогобиччина – земля Івана Франка – Т. 1. – С. 747–750; Його ж. Олекса Гасин: (Спогад) / А. Гладилевич // Визвольний шлях (Лондон). – 1980. – Кн. 7–8. – С. 825–830; Бородач В. Сотник Юліян Головінський / В. Бородач // Альманах “Гомону України”. – Торонто, 1984. – С. 57–63.
- ²⁶ Шухевич С. Моє життя. Спогади / С. Шухевич. – Лондон: Видання Української Видавничої Спільки, 1991. – С. 277–615.
- ²⁷ Мороз В. Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині (1944 – 1950-і рр.) / В. Мороз // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 188–200.
- ²⁸ Мороз В. Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині (1944 – 1950-і рр.) / В. Мороз // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 193, 198.
- ²⁹ Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) / В. Мороз // Визвольний шлях. – 2000. – Кн.6. – С. 54–72.

³⁰ Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) / В. Мороз // Визвольний шлях. – 2000. – Кн.6. – С. 59.

³¹ Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) / В. Мороз // Визвольний шлях. – 2000. – Кн.6. – С. 63; Дем'ян Г. Повстанський рух ОУН і УПА в 1940 – 1960-х роках / Г. Дем'ян // Сколівщина [відп. за вип. С. Павлюк]. – Львів: ІН НАНУ, 1996. – С. 142.

³² Макарчук С. Радянські методи боротьби з ОУН і УПА (за матеріалами 1944 – 1945 рр. з Дрогобицької та Львівської областей) / С. Макарчук // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 65–91; Футала В. Боротьба радянської влади з національно-визвольним рухом на території Дрогобицької області у 1945–1946 рр. / В. Футала, Л. Мисів // Там само. – С. 170–181.

³³ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945–1952): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. І. Ільницький. – Львів, 2010. – С. 8–9.

³⁴ Ільницький В. Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.) / В. Ільницький. – Дрогобич: Вимір, 2009. – 368 с.

³⁵ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність... – С. 9–11.

³⁶ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність... – С. 11–12.

³⁷ Галів М. Бойовий шлях сотні УПА “Булава” (1943–1948) / М. Галів // Український визвольний рух. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2007. – Збірник 11. – С. 139–166.

³⁸ Мисів Л. Діяльність ОУН-УПА на Дрогобиччині у перші повоєнні роки (1945 – 1946) / Л. Мисів // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 158–169.

³⁹ Ільницький В. Український визвольний рух на теренах Дрогобицької області (серпень 1944 р. – лютий 1946 р.) / В. Ільницький // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2009. – № 15–16. – С. 415–422.

⁴⁰ Ільницький В. Провід ОУН Карпатського краю / В. Ільницький. – Торонто–Львів: Видво “Літопис УПА”, 2012. – 128 с.; Його ж. Героїчний чин ОУН і УПА на Дрогобиччині в роки Другої світової війни (Довідник про керівний склад Організації українських націоналістів Дрогобицького району / В. Ільницький. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – 88 с.

⁴¹ Пастух Р. Легендарний провідник спеціальної боївки УПА / Р. Пастух // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 587–599; Горак Р. Месник Макомацький: Докум. повість-есе про легендарного трускавчанина командира спецбоївки УПА Романа Різняка (Макомацького) / Р. Горак. – Львів: Каменярь, 2007. – 57 с.; Літописець В'ячеслав. Людина-Легенда “Макомацький”. – Дрогобич: Видавець Сурма, 2008. – 120 с.

⁴² Ільницький В. Роман Різняк-“Макомацький” – референт СБ Дрогобицького районного проводу ОУН / В. Ільницький // Літопис Бойківщини. – 2010. – Ч. 1/78(89). – С. 61–70.

⁴³ Галів М. Лицар невмирущої ідеї. Життя і боротьба Михайла Харіва / М. Галів, В. Ільницький. – Дрогобич: Б. в., 2009. – 108 с.

⁴⁴ Галів М. Михайло Харів-“Шугай”: життєпис оунівця / М. Галів, В. Ільницький. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 72 с.

⁴⁵ Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944 – 1951) / [Упоряд. В. Ільницький, М. Галів; передмова – В. Ільницький, примітки – М. Галів]. – Кн. 1. – Дрогобич: ПП “Швидкодрук”, 2009. – 264 с.

⁴⁶ Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944 – 1951) / [Упоряд. В. Ільницький, М. Галів; передмова – В. Ільницький, примітки – М. Галів]. – Кн. 1. – Дрогобич: ПП “Швидкодрук”, 2009. – С. 9.

⁴⁷ Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944 – 1951) / [Упоряд. В. Ільницький, М. Галів; передмова – В. Ільницький, примітки – М. Галів]. – Кн. 1. – Дрогобич: ПП “Швидкодрук”, 2009. – С. 21–22.

⁴⁸ Ільницький В. Українсько-польське протистояння на теренах Дрогобиччини (1943 – 1944 рр.): документи ОУН і УПА / В. Ільницький, М. Галів. – Дрогобич: ПП “Посвіт”, 2008. – 60 с.

⁴⁹ Ільницький В. Українсько-польське протистояння на теренах Дрогобиччини (1943 – 1944 рр.): документи ОУН і УПА / В. Ільницький, М. Галів. – Дрогобич: ПП “Посвіт”, 2008. – С. 27.

⁵⁰ Шлях горіння: Спогади ветеранів ОУН і УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940 – 1950-х рр. / [упорядники: М. Галів, В. Ільницький]. – Дрогобич: ПП “Посвіт”, 2008. – 520 с.

⁵¹ “Здобудеш... або загинеш...” (Спогади ветеранів ОУН-УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940 – 1950-х рр. на Дрогобиччині). Книга 2 / [упорядники: Ю. Кишакевич, М. Галів]. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2007. – 190 с.

Василь Футала.

Український націоналістичний рух на Дрогобиччині у 20 – 50-х рр. XX ст.: український дискурс.

Проаналізовано праці українських зарубіжних і вітчизняних істориків та краєзнавців, що розкривають динаміку українського націоналістичного руху на Дрогобиччині у 1920 – 1950-х рр. Виділено основні напрями досліджень, персоніфіковано внесок дослідників у вивчення теми, окреслено коло недостатньо вивчених питань і перспективні напрями подальших наукових пошуків.

Vasyl' Futala.

Ukrainian nationalist movement in Drohobych region for 20 – 50's. XX century: Ukrainian discourse.

Analyzed the labor of Ukrainian foreign and domestic historians and local historians, revealing the dynamics of Ukrainian nationalist movement in Drohobych region in 1920 – 1950's. The main research areas, personified contribution of researchers in studying the topic, the circle insufficiently studied issues and future directions of further research .